

Bauer, Jaroslav

Závěrečné slovo

In: *Otázky slovanské syntaxe : sborník brněnské syntaktické konference*,
17.-21.IV.1961. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, pp.
433-435

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119467>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZAKONČENÍ KONFERENCE

ZÁVĚREČNÉ SLOVO

JAROSLAV BAUER

Pětidenní práce naší konference dospěla ke konci a je třeba se ptát, zdali splnila úkoly, které jsme si při jejím svolávání a na začátku zasedání vytkli.

Hlavním smyslem každé vědecké konference je osobní setkání pracovníků daného oboru, výměna názorů o základních otázkách jeho studia, výměna informací o stavu práce a její zhodnocení, a konečně diskuse o dalších perspektivách vědecké práce. Nelze očekávat, že se na konferenci širě zaměřené beze zbytku rozřeší nějaká konkrétní vědecká otázka — to je možné jen na základě badatelské práce. Ale výměna názorů může dát při řešení otázek mnoho podnětů, upozornit na chyby ve vytyčení problému i v jeho řešení, naznačit souvislosti s jinými jevy a ukázat možnost jiného přístupu k řešení.

Z toho hlediska je třeba hodnotit i naši konferenci.

Předně bych vyzvedl, že patří k největším tematicky vymezeným setkáním slovanských syntaktiků, k jakým dosud došlo. Vnější okolnosti znemožnily dát zasedání skutečně celoslovanský ráz, a bolestně pocítujeme neúčast syntaktiků ukrajinských, běloruských a jugoslávských, a ovšem i slavistů ze západních zemí, kteří se kromě prof. B. Meriggiho pro krátkost času nemohli zúčastnit. Ale i tak je zde vedle československé slavistiky dobře zastoupena slavistika polská, bulharská a z NDR s hlavními představiteli sorabistiky, a vynikajícími představiteli je zastoupena slavistika sovětská, třebaže právě z SSSR se řada syntaktiků musela omluvit. Tím byly vytvořeny podmínky, aby konference mohla aspoň v částečně omezeném rozsahu splnit své úkoly. Hojná účast mladých jazykovědců dává naději, že se podněty z konference vzešlé odrazí v práci nastupující generace; přítomnost vynikajících badatelů starších přispívá zase ke kontinuitě práce a k jejímu správnému zaměření na základě velikých pracovních zkušeností a širokého rozhledu.

Už pouhý pohled na program, na tematiku přednesených referátů, koreferátů, sdělení i příspěvků ukazuje, že velkou převahu měly referáty povahy teoretické a programové, vytyčující na základě dosavadní práce další úkoly a ukazující i cestu k jejich splnění s upozorněním na možné chyby. K těmto příspěvkům se velmi těsně přimykala i sdělení týkající se výsledků užšího bádání o konkrétních otázkách — měla nejen povahu ilustrační, ale i cenu metodologickou a seznámila přítomné s řešením zajímavých a důležitých otázek. Toto celkové zaměření jednání dalo naší konferenci ve velké míře programový ráz a usměrnilo ji k budoucí práci.

Přístup badatelů k řešení konkrétních otázek je různý. Ale takřka všemi přednesenými příspěvky pronikal — ve shodě se základními principy marxistické jazykovědy — jeden společný tón: zkoumat vývoj syntaktických jevů ve vší jejich složitosti a v systémových souvislostech; hledat cesty ke zdokonalení historickosrovnávací metody jako stále živého a nepřekonaného badatelského postupu; plně respektovat, ale nezjednodušovat vztah jazykového vývoje k vývoji myšlení a k vývoji společnosti, k historickým okolnostem nositelů jazyka. Méně výrazně, ale přece jasně pronikala na naší konferenci snaha o uplatnění nových lingvistických metod v historickosrovnávacím zkoumání syntaxe. Přitom referáty prof. dr. J. Lěkova a doc. dr. R. Růžičky ukázaly, že to možné je; myslím, že těmto otázkám bude nutno věnovat více pozornosti, třebaže je bádání v tomto směru dosud zaměřeno hlavně k synchronní analýze jazyka.

Skoro jednotně byl chápán také smysl a cíl historickosrovnávacího zkoumání: osvětlit do hloubky vývojové cesty, kterými se došlo k dnešnímu stavu slovanských jazyků. Proto se pozornost obrací hlavně k vývoji historickému a rekonstrukce výchozího stavu praslovanského se stává úkolem druhořadým, třebaže nikoli bezvýznamným. To vede k tomu, že se studium nezaměřuje jen k jevům v slovanských jazycích společným a asi starobylým, obecně slovanským, nýbrž i k jevům, kterými se slovanské jazyky navzájem odlišily, které tvoří specifické rysy jejich vývoje.

Tematika konference byla poněkud usměrněna svolavatelem, kteří se snažili vyzvednout do popředí obecně metodologické otázky historickosrovnávacího studia slovanské syntaxe, otázky větných typů a predikátu a otázky souvětí. Zdá se mi, že průběh konference potvrdil správnost tohoto zaměření a že právě v tzv. větosloví je jádro další práce v syntaxi. Do popředí se dostávají zejména otázky větných typů a predikátu se stále živým problémem polovětných konstrukcí, otázky stavby jednoduché věty a stavby souvětí s přihlédnutím k jeho strukturálním typům. A právem byly jako samostatné a důležité téma vyzvednuty otázky slovosledu, který je nutno studovat i způsobem srovnávacím.

Mohu snad říci, že se plně osvědčilo i připojení tematiky týkající se skladby nářečí a mluveného jazyka. Moderní historickosrovnávací zkoumání se nemůže trvale omezovat na vývoj spisovných jazyků — musí si klást otázku vývoje jazyka ve všech jeho strukturálních formách. Podtržena byla úloha kulturního mluveného jazyka zejména v době předspisovné. Zde plně vystupuje důležitost nářečí jako cenného pramene — s četnými archaismy, ale i s mnoha jevy novými a s povahou mluveného jazyka, kterou musíme mít na paměti při srovnávání nářečních jevů s jevy jazyka spisovného. Proto nelze zanedbávat studium obecně mluveného jazyka, a program zde vytyčený by se měl stát předmětem badatelské pozornosti slovanských syntaktiků. Diskuse přispěla i k vyjasnění některých otázek spjatých s pojetím syntaxe do výzkumu pro slovanský jazykový atlas.

To vše se nemůže neodrazit v další práci účastníků konference i těch, kdo se

s jejími výsledky seznámí po vyjití konferenčního sborníku. Věříme, že v tomto smyslu přispěje naše konference k pokroku ve studiu slovanské syntaxe vůbec a historickosrovnávací zejména.

Zároveň se zde pocítila potřeba i organizačního zajištění další spolupráce syntaktiků vytvořením orgánu, který by soustřeďoval informace o práci konané jednotlivými pracovníky a vytyčoval její další směr, pomáhal práci koordinovat a soustřeďovat na základní úkoly. Dobře to formuloval ve svém diskusním příspěvku prof. Z. Klemensiewicz. Předsednictvo konference soudí, že nejvhodnější by bylo zřídit při Mezinárodním komitétu slavistů zvláštní komisi pro studium slovanské syntaxe, která by mohla vydávat informační bulletin. Založení speciálního časopisu pro slovanskou skladbu se sotva dá uskutečnit; bylo by však možné vydávat periodické sborníky prací ze slovanské syntaxe s mezinárodní účastí; vydávaly by je postupně jednotlivé slovanské země a jejich řadu by zahájil sborník této konference. Vedoucí jednotlivých delegací na naší konferenci přislíbili těmto návrhům svou podporu. Jsou shrnuty do návrhu usnesení, který předkládáme konferenci ke schválení.